

4588

9(47.929)

a-15

ՃԱՌ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅԶՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՊԵՏԱՑ

ԳԱԻԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԱԾ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԽՕՍԵՑՍԻ

ԱՐԶԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊՍ. ՆԱԶԼԵԱՆ
(Վ. ինսպեկտոր Տրապիզոնի)

« Ո՞վ ո՞ք լուաւ այնպիսի արհաւիրս
զոր արար յոյժ կոյտէ իւրայեւի »
(Եր. ժը. 13)

Տպագր. « ԱՐՁԱԳԱՆԳ »,
Երևա, Պայրամ փողոց քիւ 3
Ե. ՊՈԼԻՍ

9(47.925)
Ն-15

9(47.925)

4-15

ՃԱՌ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅԶՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՊԵՏԱՑ

ԳԱԻԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ-

ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԱԾ ԳՈՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԻ ՍԳԱՀԱՆԴԵՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

ԽՕՍԵՅԱՐ

ԱՐԶԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊՍ. ՆԱՀԼԵԱՆ

(Վիճակաւոր Տրապիզոնի)

“Ո՞վ ոք լուաւ այնպիսի արհաւիրս
զոր արար յոյժ կոյտդ իսրայէլի,
(Եր. ԺԷ. 13)”

Տպագր. «ԱՐԶԱԳԱՆԳ», Կ. ՊՈԼԻՍ

ՆԱԽԱԳԱՆ

1915ի տարազրույթեան և ջարդի արդարնապատակ ունեւնալով Հայ ազգը ամբողջովին բնաջնջել, խտիր չի դրաւ դաւանութեան, դասակարգի, վիճակի և սեռի. ասոր համար Անարատ Յղութեան Մայրապետներն ալ որ գաւառներու մէջ դաստիարակութեան նուիրուած շատ Բոյրեր ունէին, նոյն աղէտի մէջ իրենց տխուր բաժինն ալ ունեցան, զոր այսօր կը սգան իրաւամբ:

Բաց ի Հայէպի, Մարաշի և Պանտրմայի, որ տեղերու Բոյրերը և մասամբ Հայ Ժողովուրդն ալ չի տարազրուեցան, ունէին 41 Մայրապետ Կարին, Տիգրանակերտ, Սարբերդ, Մալաթիա, Կիւրին, Եւդոկիա, Ատանա, Հաճին և Պարտիզակ:

Կարին կը գտնուէին տասը Մայրապետ մեծաւ մասամբ Կարնեցի, որոնք զուգարկալութեամբ զերծ մնալով հանդերձ կսկիծն ունեցան տեսնելու աչքերնուն տակ սիրելեաց, աղքականներու և ազգայնոց կարաւան կարաւան ի սպանդ տարուելն և ի վերջոյ թողլով ամէն բաներնին և տներնին հարկադրուեցան հեռանալ և իբրեւ Գերման պաշտպանեալներ վիշննական Մալմարեան հարց հետ կրցան Պոլիս հասնիլ անվնաս՝ անցնելով ամայացած հայաբնակ քաղաքներէ: Ասոնք էին, Մայր նեկտար Իգմիրլեան՝ Գաղատիացի, Բ. Ա. քապի Գազէզեան, Բ. Եպրոսինէ Ճիվանեան, Բ. Գալարա Սրխրոան, Բ. Թերեզա Յովնանեան, Բ. Մարգարիտա Զօնրապեան, Բ. Նաթանիէ Տէր Ներսէսեան, Բ. Եւփիմէ Համբարեան, ամենքն ալ Կարնեցի և Բ. Նունէ Պալապանեան՝ Բրքնիկոյ:

Տիգրանակերտ՝ չորս Բոյր կային, որոնք եպիսկոպոսին մահուան ներկայ գտնուելէ վերջ զոհուած են և ասոնք են. Բ. Էմիլիա Պապեան Կարնեցի ծնեալ 1862 Մարտ 25ի.

52770-uh

2 0.04

39383-67

- (Նահասակում) Վանք մտած 1879 Օգոստ. 20ի
Նորընծայ 1881 Հոկտեմբեր 24ի
Ուխտեալ 1882 Սեպտեմ. 25ի :
- Ք. Մակդաղինէ Իփէկճեան Պոլսեցի ծնեալ 1886 Յնվ. 7ի.
(Անյայտացած) Վանք մտած 1896 Մայիս 27ի.
Նորընծայ 1905 Փետր. 6ին
Ուխտեալ 1905 Դեկտ. 6ին :
- Ք. Դիւմանդին Քէօլեան Մարզուանցի ծնեալ 1859 Ապր. 7ի.
(Նահասակում) Վանք մտած 1907 Փետ. 7ին.
Նորընծայ 1908 Նոյ. 30ին.
Ուխտեալ 1909 Դեկտ. 9ին :
- Խարբերդ կը գտնուէին չորս Մայրապետ, որոնք եպիս-
կոպոսին և Միգրայի երկու վարդապետաց և բաւական թը-
ռով անդայիներու հետ դէպի Տիգրանակերտ, ճամբայ ել-
լելով ականատես և ըլլալէ վերջ միւսներու մահուան՝ իրենք
ալ հաւատքնին չուրանալուն համար կը նահատակուին և են.
Ք. Վասիլեհի Թօփալեան Գաղաթիացի ծնեալ 1853 Հոկ. 26ի.
(Նահասակում) Վանք մտած 1866 Սե. 29ին.
Նորընծայ 1873 Մարտ 25ին.
Ուխտեալ 1878 Յունվ. 21ին :
- Ք. Երանուհի Մօրուքեան ծնեալ 1872 Յունվար 24ին.
(Նահասակում) Վանք մտած 1904 Նոյ. 29ին.
Նորընծայ 1905 Նոյե. 21ին.
Ուխտեալ 1907 Մարտ 25ին :
- Ք. Համասիլեռ Գալբազճեան Մարզուանցի ծնեալ 1907
Փետրուար 7ին .
(Նահասակում) Վանք մտած 1885 Յուն. 1 ին .
Նորընծայ 1908 Նոյե. 30ին.
Ուխտեալ 1909 Դեկտ. 9ին :
- Ք. Աննա Մեղմունի-Մարզուանցի ծնեալ 1891 Մայ. 23ին.
(Անյայտացած) Վանք մտած 1909 Յունվ. 13ին.
Նորընծայ 1910 Նոյեմբեր 20ին.
Ուխտեալ 1912 Մայիս 13ին :
- Մալաթիոյ ամբողջ տարագրութեան և ամէն կողմէ հոն
խուժող տարագրելոց խեղճութեան վկայ մնացին երկու

- Մայրապետներ՝ Ք. Ապողոնիա Յովհաննէսեան և Ք. Յա-
կինդա Տաշճեան, որոնք եպիսկոպոսին և քահանայից ոմանց
խուժող մահուան մօտէն ականջալուր կրցան ըլլալ և մը-
նացին պահուած երկար ատեն, մինչև որ խառութիւնը
մեղմանալով կրցան Պոլիս դալ հրամանաւ : Իրենց երրորդ
ընկերն նախընտրել համարած է ազգականաց բախտին վիճա-
կակից ըլլալով և գացած է անոնց հետ տարագիր և կը մը-
նայ ցայսօր անյայտ և անշուշտ մեռած է : Սա է՝ Ք. Շու-
շան Ազարեան Մալաթիացի ծնեալ 1870 Նոյեմբեր 30ին.
Վանք մտած է 1893 Սեպտ. 29ին.
Նորընծայ 1895 Փետր. 8ին .
Ուխտեալ 1895 Դեկտ. 10ին :
- Կիւրնոյ երեք Քոյրերն տարագրելոց ամէն նեղութիւն-
ները կրելէ և վտանգներէն անցնելէն վերջ կրցած են ողջ
իյնալ ի Բերիա, ուսկից յետոյ Պոլիս եկան : Ասոնք եւ Ք.
Յուլիթա Թաշճեան՝ Խարբերդցի, Ք. Ակուիլինէ Ծոցիկեան
Արաբկիրցի, Ք. Տիրուհի Բակլարեան՝ Կարնեցի :
- Եւդոկիոյ հինգ Մայրապետներէն մէկը միայն տարագ-
րութեան միջոցին վերադարձելով մեռեալ ձեւացած և յե-
տոյ փախած հասած է Բերիա, ուսկից հոս եկաւ. երկու ե-
րեքստարդներ ջրհորի մէջ իջեր են անպատկառ աչքերէ խոյս
տալու համար և հաւանաբար հոն մեռած են : միւս երկուքն
ալ ճամբու վրայ մեռած են : Ասոնք են. Ք. Գամիլա Եւ-
դոկիացի՝ ծնեալ 1872 Յունվար 24ին .
(Նահասակում) Վանք մտած 1904 Նոյ. 29ին.
Նորընծայ 1905 Նոյե. 21ին.
Ուխտեալ 1907 Մարտ 25ին :
- Ք. Մաքրուհի Բարձիկեան՝ Պարտիզակցի ծնեալ 1866
Սեպտեմբեր 28ին .
(Նահասակում) Վանք մտած 1891 Հոկ. 14ին.
Նորընծայ 1892 Նոյե. 21ին.
Ուխտեալ 1893 Դեկտ. 9ին :
- Դանտիդա Գոյումճեան՝ Պոլսեցի ծնեալ 1885 Փետ. 2ին.
(Խուսափած) Վանք մտած 1901 Ապրիլ 25ին.
Նորընծայ 1905 Փետր. 6ին .

Ուխտեալ 1905 Դեկտ. 9ին .
 Բ. Իսկուհի Ղարիպեան՝ Բժնիկցի ծնեալ 1879 Նոյ. 6ին .
 (Նահասակուած) Վանք մտած 1894 Սեպ. 27ին .
 (Մարսիլիա լրացուցած ուս.մը) Նորընծայ 1901 Նոյե. 25ին .
 Ուխտեալ 1902 Դեկտ. 9ին .
 Բ. Ռամելա Խաչատուրեան՝ Խարբերդցի ծնեալ 1884
 Մարտ 2ին .

(Նահասակուած) Վանք մտած 1898 Նոյ. 4ին ,
 (Պելիգա լրաց.ած ուս.մը) Նորընծայ 1905 Փետր. 6ին ,
 Ուխտեալ 1905 Դեկտ. 9ին .

Ատանայի և Հաճնոյ Մայրապետներն համեմատաբար
 նուազ նեղուեցան քանի որ լոկ տարագիր երթալու ստի-
 պում ունեցան , բայց ճամբորդութիւնը կանոնաւոր ըլլալով
 կրցան տարադրեալները բաւական հանգիստ երթալ մինչեւ
 Հայէպ : Ասոնք են .

Ատանայէ՝ Բ. Եպրաքսէ Խնկիկեան՝ Կիւրինցի , Բ. Տո-
 րոթեալ Մեղիկեան՝ Կարնեցի , Բ. Աքնէս Զէքեան՝ Պիլէճիկ-
 ցի , Բ. Բոլոյն Պալեան՝ Ատանայի , Բ. Մարիամ Տաուզեան
 Կարնեցի :

Հոճընէ՝ Բ. Բրիտէ Պալճեան՝ Կարնեցի , Բ. Ֆլորէնցիա
 Ուլուհաճեան՝ Խարբերդցի , Բ. Բուլքէրիա Գալաճեան՝ Հա-
 ճինցի :

Պարտիզակէ այ տարագրուեցան տեղը գտնուող Մայ-
 րապետները . սակայն կարելի եղաւ ետ բերել կանուխէ մը
 դիմում ընելով ուր որ անկ էր : Ասոնք էին . Մայր . Մանէ
 Դազեղեան Կարնեցի , Բ. Լորէնցիա Աղեքսանդրեան՝ Կիւր-
 նիցի , Բ. Յուստինո Տայեան Բ. Մարթա Կէօպէղեան՝
 Պարտիզակցի :

Վերջապէս Տաճիկը պատերազմի չի մտած՝ երկու Քոյր
 ճամբայ ելան Ռուսիական նաւով դէպի Սամսոն՝ անկից Մա-
 լաթիս երթալու նպատակաւ : Կէս ճամբան ծովուն բացերը
 ամթիւ հեռագիր մը հրաման կ'ընէ նաւուն դէպի Օտէսա
 երթալ , ուր իջնելէ ետք՝ Պաթում , Թիֆլիս և այլուր աւ-
 տանդական կը դեգերին մինչեւ զինադադարէ քանի մը ա-
 միս վերջ :

Այս ցուցակին համեմատ՝ որոշապէս սպաննուած են տա-
 սը հոգի . անյայտացած են երեք հոգի :

Կ'որոշէր որ առանձին յարգանք մը ընծայուէր անոնց
 յիշատակին և այս՝ յարմար տեսնուեցաւ դասընթացքի տա-
 րեկան շրջանի փակուելուն առթիւ , որ առեն Պոլսոյ Քերց
 ամէն վարժարաններէն և որբանոցներէն ստուար թիւ մը
 աշակերտուհեաց ներկայ գտնուեցան սգահանդեսին՝ ճերմակ
 հագուած , թեւերնին սգոյ ժապուէնով շրջանակուած :
 Պատուոյ տեղ կը բռնէին դասու մէջ Արհի . Արհի . եպիսկո-
 պոսներ , դասէն դուրս՝ Գաղղիական բարձր Գոմիսիի ներ-
 կայացուցիչը :

Պատարագը մատուց Արհի . Նաղլեան Եպիսկոպոս և հոգե-
 հանգստեան պաշտօնէն առաջ խօսեցաւ դամբանական ճառ ,
 որ կը բխէր այն հիացումէն , զոր մօտէն ունեցած էր Ան .
 Յղութեան Քերց զոհողութեան և անձնուրաց գործունէու-
 թեան վրայ՝ աղջկանց դաստիարակութեան մէջ , որուն ջա-
 սագովական մ'է խօսուածը :

Ընէ՛ Աստուած որ պողարերէ միաբանութեան վերապ-
 րող տունկը , և տապարի այդ սոսկալի հարուածներէ վերջն
 ա՛լ աւելի ուժովնայ և արմատանայ ըստ Սաղմոսերգուն
 (հմհ . Սղմ . լս . 5-6) և օգտուի անկից աղգն իր կանգնումի
 գործին մէջ :

* ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊՍ . ՆԱԶԼԸԱՆ

Վիճակաւոր Տրապիզոնի

Ո՞վ ո՞ք լուաւ այնպիսի արհաւիրք, զոր արար յոյժ, կոյսոյ Իսրայէլի (Եր. ԺԶ. 13) :

Յայսօր ողբ ու կոծ վերջացած՝ ըլլալու էր. եթէ գիշեր. բային տարիներու արհաւիրքին մէջ լացինք, ընդ երեկոյս հանգիցեն լալիք և յաջորդաբար յուռատուր դէպքերու արշալուսին ալ հարկ էր որ ուրախութիւնն լրացած ըլլար, մոռցնէր սուգն ու լացը. առաւօտու եղիցի ուրախութիւն (Սղմ. իր. 6) : Աւա՛ղ տակաւին այս առաւօտը չի լուսցաւ ամբողջովին, կը մնայ իր արշալուսային շամանդաղին մէջ, և մեր արցունքները կը ցօղին տակաւին : Ասոր մէջ ալ սա. կայն հնար է գտնել մեզ նպաստաւոր կէտ մը, և այն է թէ ողբի, սուգի երկարաձգումը՝ աղէտի մեծութեան ապացոյց է, որոնց կրնանք գէթ իրաւամբ հարցնել. «Ո՞վ ո՞ք լուաւ այնպիսի արհաւիրք զոր արար յոյժ, կոյսոյ Իսրայէլի» :

Աղէտի այդ մեծութիւնը, այդ անհամեմատելի, անըմբռնելի պիտի ըսեմ սաստկութիւնը, այնքան աւելի երեւան կ'ելլէ, որքան աւելի խորհրդածուին պարագաներն. որովհետեւ աւելի շատ է ատոնց գետնաթաղ մասը, զոր տեսնել կարելի պիտի ըլլայ կարծէք նորանոր հետազօտիչ պեղումով ու հետզհետէ մօտենալով սպանդի միջավայրերուն : Կան սակայն պարագաներ, զորս չէ կարելի թաղել և ասոնցմէ զօրեղագոյնն է տեսնել վարագացող գաղանթութիւնն տկարագոյն, անպաշտպան դասակարգի վրայ : Այն հոս յեղափոխը չէ որ իւր ինքնապաշտպան գործունէութեան հակահարուածը գտնէ, հոս զէնքին ուժը չէ որ զէնքի հանդիպի, ընդգիծութեան բախի. հոս տկարութիւնն է, հոս անմեղութիւնն է, հոս համեստութիւնն է հալածողն ու բնաջնջողն, անոր համար հոս ծանրացող ուժն պէտք է որակել՝ բիրտ բռնակալութիւն, գաղանային քմահաճոյք, անամօթ լիախացում : Ո՞վ կոյսեր, Աստուածանուէր կոյսեր, ձեր

վրայ է՞ողբս այս անգամ. հեճան եհար Տէր կուսի դստերն Յուդայ. վասն այսորիկ ես անաւասիկ ի լալ մասուցեալ եմ (ողբ. Ա. 15) :

Ի լալ մասուցեալ եմ, այո՛, և դուք ինծի հետ. վասն զի ցայսօր կը յուսայինք մնացորդներ գտնել, պահուողներու ձայն լսել... աւա՛ղ շատ իսկ խօսեցաւ անոնց լուռութիւնը վկայելու համար թէ աղէտը համայնաճինջ եղած է խելքէ մտքէ վեր ընդարձակութեամբ : Այդ գերեզմանային լուռութիւնը բաւական է ուրեմն բողոքելու համար ամէն չքմիղացումի դէմ՝ հաստատելու համար որ լսածնիս և բնածնիս բնաւ չափազանց չեն, ամէն նշխարութենէ իսկ վեր ու շատ են : Այնքան շատ՝ որ կարելի է միշտ գլխէն սկսիլ նոր միջադէպեր, նոր մանրամասնութիւններ, նոր կերպարանքներ իսկ գտնելու համար աղէտնու մէջ նոր ողբերգներ շարագրելու համար : Թուական տեսակէտով ամբողջ ազգ մը դատապալտուած է՝ տանջանքի տեսակէտով՝ դիւահնար դասակարգի տեսակէտով՝ ընդհանուր է. մեծ ու տղայ, ծեր ու երիտասարդ, այր և կին, քահանայ և ժողովուրդ : Այս դատապարտելու մէջէն ձերինը, Պատուական Քոյրեր, մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի, մասնաւորնկատողութեան արժանի կը ներկայանայ, առանձին եղանակաւ արգահատելի, կարեկցելի է : Ահա ինչո՞ւ Երեմիայ Մարգարէի բերնով ձեզ է որ կոչ կ'ընեմ ազգատանջ եղեռնին մեծութիւնը ձերկողմէն ալ մէջտեղ հանելու համար, Ո՞վ ո՞ք լուաւ այնպիսի արհաւիրք զոր արար յոյժ, կոյսոյ Իսրայէլի :

Ամիսներ առաջ՝ երբ առիթն տրուեցաւ ինձ սոյն այս բեմէն ողբալու ազգային աղէտնիս առ հասարակ, ակնարկ կը մը ըրած էի ձեր դասակարգի դիւցազներուն, Պատուական Քոյրեր, որ «կուսութեամբ ընդ մահու պատերազմեալ յաղթեցին... նոր նորոգեալ արեամբ եւ հրով...» Բայց այդ ակնարկը հազիւ թեթեւ ձուլիւն մ'էր թուփերու տակէն խոյս տուող առուակի մը, որ ազգակոծ սուգի անհղաքոյ հեղեղին մէջ կը թափուէր ու կը մնար իր լուռ համեստութեան մէջ : Այդ կոծումի շառաչը չէ վերջացած, բայց ցածցեր է, այնպէս որ կարելի է աւելի դիւրաւ լսել տալ

ձեր դատակարգի տկար՝ բայց սրտառու, նրաձայն՝ բայց սուր ճիշդ, որ Ժամանակին գաղաններն իսկ սարսափեցուցած է և այս անգամ մեր գաղաններուն վրայ բնու չաղդեց։ Մակայն արդարութեան, Աստուծոյ առջեւ անխելի չքափօի մնայ. ամէն տեղ ձայն տուաւ ձեր անցքը. «Առդ ուռին ճանապարհեմ Սիոնի... կուսանեմ նորա ի գեոսքիւն վարեցան» (Ողբ. ր. 4) և ահա, Սիոնի դստերք, ձեր աշաւ կերաներն, ուսումնական շրջանի փակուելուն առթիւ կը զգան թէ Մայրապետաց դատակարգի սրուած անխնայ հարուածն՝ մասնաւոր նշանակութիւն մ'ունէր ազգակործան ծրարագրին մէջ և անոր համար կուգան առանձին հանդիսիւ իրենց արիւնքը դնելու հոս։ Մեզի դէմ լարուած ու մրդուած հալածանքի մէջ դիտում մը կար հրէշային. բայց պէտք է աւելցնել թէ Աստուծոյ նախախնամ գործն այ կար։ Անտարակոյս հալածիչներու գիտումը ձեր կարեւորութիւնը կը նշանակէ Աստուծոյ թողաւութեան գաղանքն այս օր կուտայ մշտաբողոք արդարութեան, որ կը պահանջէ մեր անպայման և ամբողջական ազատագրութիւնն, սրուն կարեւոր մէկ ձգտումն պիտի ըլլայ ձեր ազատ գործունէութիւնն, ազգաշէն դատարարակութիւնն ու կրթական գործը։

* *

Յովնանու անպատուար գլխուն ո՛րքան ախորժելի եղաւ Աստուածաբոյս հովանոցակը, որ չուք կուտար զովաբար, նոյնքան հոգեխարշ եղաւ ու սրտակեղծք անոր չորնալն։ Մանկութեան անպատուար գլխոյն որ ատիժանի հովանաւոր ըլլալնիդ աւելորդ է վեր հանել. փափկութիւնն առաքինութեամբ ամուր, զգեստի ու վերարկերումի լըջութիւնը համեստութեամբ ակնածելի, կուտան ձեզ այն աղդեցութիւնն, որ աղջիկները դատարարակելու գաղանքն է. աղդեցութիւն մը քաղցրութեամբ մայրենի, առաքինութեամբ զօրեղ։ Մեր աղջկանց երեսը պատրուակ չենք դնել մենք, ձեր մօտ պատշգամբի մէջ ունեւած են։ Պարեհ վաղեւալ քոյր իմ հարսն. ահա պատնէշն, ահա բուրաստանը, ուր ո՛չ վայրի խող, ո՛չ անցորդք ճանապարհաց կարող չեն օտնաւիտի ապականել։ Ճիշտ այս պատճառաւ է որ ինչպէս քա-

հանայից նոյնպէս ձեր դատակարգի վրայ անդթօրէն, անխնայ եղանակաւ հալածանքը ծանրացաւ։ Եւ ի՞նչ մանրամասնութիւններով... Ո՞վ ո՞ք լուաւ այնպիսի աղիւսիս զոր արար յոյժ, կոյսդ Խալայիլ։

Դատարարակութիւնը, ազգեր ծնող ու շինող այդ բարոյական մայրութիւնը, որ մեր Շարականի բացատրութեամբ կրնար կրկին ծնիլ սզգ մը ողջոյն (հւս. Հոխիւ. Անձիւն), դատարարակութիւնն է որ սպաննել ուղուեցաւ ձեզմով։ Լաւ ըմբռնած էր թշնամին որ անիկայ, երբ հիմնուած ըլլայ համողիւր հաւատքի վրայ, մեծ թումբն էր այլասերումի դէմ, այն մեծ պատնէշն էր ազգապահ, ամրոցը աւանդապահ, Դաւթեան աշտարակը եօթնպատիկ պարսպուած եօթնյակ առաքինութիւններու քրիստոնէական գործադրութեամբ։ Հարկ էր ուրեմն ամէն գնով կործանել զայն, որ դիւրաւ ձեռք իյնային ծաշկունք, որ ձեռք իյնային դիւրափակ ու թանկագին գանձերն ու յոյսերն ազգին։ Եւ անտմայրապետի, հաւատաւորի երեւոյթն իսկ չի թողուեցաւ, աւաղ, ու հարկ եղաւ ուժին առջեւ տկարութիւնը կծէր, բրտութեան դէմ փափկութիւնը սոսկար՝ տերեւի պէս հողմահալած, պոգալի, պզրոտ շներու առջեւէն խոյս տար մաքրութիւնը՝ մինչեւ ջրհորելու խորերը, գետերու յորձանուտ պտղներու գիրկը, անդունդներու անհետ ծոցին մէջ։ Ո՞վ ո՞ք լուաւ այնպիսի աղիւսիս, զոր արար յոյժ, կոյսդ Խալայիլ։

Դիցաբանական կ'երեւէին մեզ Եկեղ. Պատմութեան մէջ աւանդուած դէպքերն, տեղ մը կը լինանք 12 տարեկան աղջկան մը վրայ որ գերեզմանի մը մէջ կը փակուի երկար ատեն, 1) Կ'ապշինք ուրիշ դեզ մօր՝ մը աղջկանց գէտավէժ ըլլալուն վրայ, 2) եւացող կաթսաներու մէջ, կրակի կայ-

1 Եկեղ. պատմութեան հեղինակներէ աւանդումը է եւ Հայր Սկարամէլի է մեզ բերուած է Աղեֆանդրիացի այս աղջկան դիցազնական վարմունքը։

2) Եւսիրիոս կը պատմէ Անիտիւսի մօր մը համար, որ զինք ու երկու աղջիկներ զինուորներու հետապնդումէն ազատելու համար կամուրջի մը վրայէն, միասին գետ նետուելու որոշում կուտան։

ծականց մէջ խայտառցող աղջկանց վրայ, 3) որ այդպէս համատեղութիւններն կ'ապահովեն ամէն զնով: Պատմական այս հին էջերուն պէտք չունինք այսօր, և անոնք անհաւատալին չեն ա՛լ ևս: Մենք աւելին տեսանք, աւելին լսեցինք մեր օրերով, մեր մէջ, Զեր դասակարգէն, պատուական Քոյրեր: Եւ հոս որքան ալ հովուական սիրտս կը տարուի ուրիշ ձեւ բնին նման խուճի մ'ալ հետեւելու, 1) սակայն պատեհութիւնը միայն ձեր միտքանութեան գոհերուն վրայ կը դարձնէ ամբողջ ուշադրութիւնս ու մասնութիւնս՝ թողլով միւսներն առարկայ սրտածութեանս: Ու այսպէս կը տարուիմ Տիգրիսի աւազուտ ափունքը, ուր կիսաթաղ կը տեսնուին երեք քոյրեր քարկոծուած եպիսկոպոսին մօտ, Տիգրանակերտի Քոյրերն են անոնք: 2) Դէպ այդ կողմերը կը տեսնեմ խարբերգու կարաւան մը, որուն մէջէն եպիսկոպոսս է և վարդապետներէ քիչ հեռուն ուրիշ երեք Քոյրեր ևս, որ մահը կը գերադասեն ուրացութեան և անհաւատարմութեան և վարդապոսն արեամբ կրկին կը պահեն վարդի կարմրութեամբ այն հողը վկայական, որ զուցէ նման դէպքերու պատճառաւ վարդաթել կարմրիկ գիւղեր ունի ցայսօր: 3) Եփրատը նոր Հռիփսիմեաններ կը տեսնէ անգամ մ'ալ, որմէ քիչ անդին հալածական կը տարուի Շուշան մը,

3) Բոսամետ կոյր նոյնպէս Ալեքսանդրիոյ մէջ՝ կառավարչին հրապուրանաց տեղ սպառնալիք նախամեծար կը սեպէ եւ կամովին կտրաձիւքի կաքսային մէջ կը նետէ ինքզինքը:

1) Տրապիզոնի վերադառնալու քան երկու Քոյրերն, չորս նորնծայները, ուրք նորնծայներն աւտոբիլով, միայն վեց մայրապետ եւ երկու նորնծայն ողջ կը մնան, ստոցմէ մէկը կուրացած. մեռելներն են՝ Ք. Աննիա Մարգուանցի, Ք. Վարդուհի Ակնցի, Ք. Արապի Մարգուանցի, Ք. Ազնիւ Տրապիզոնցի, Ք. Մարիամ Հանիգիւղացի, Ք. Տիրուհի Մարգուանցի, Ք. Իսկուհի Մարգուանցի, Ք. Թերեզա Եղոկիացի, Ք. Թագուհի Տրապիզոնցի, Ք. Սրբուհի Մարգուանցի, Ք. Աննա Խարբերգի, Ք. Վերոնիկա Խարբերգի, Ք. Հռիփսիմէ Մարգուանցի, Ք. Գայեանէ Մարգուանցի, Ք. Մառի-Գայեանէ Հագիգիւղացի, Ք. Նրանուհի Խարբերգի:

2) Տես նախաբան:

3) Խարբերգու գիւղերը կը պահեն իրենց հայակոչ անունը եւ բազմաթիւ են որոնցմէ են ակնադիւրս երկու գիւղերը:

ծածկուած կը մնան յակինդա և վարդ՝ կարկտի դէմ՝ փչէ մացառի տակ պահուած ծաղկանց նման, Մալաթիոյ Քոյրերն են ասոնք: 4) Անկից կարելի է նշմարել ուրիշ երկու կարաւաններ մին դէպի հարաւային արեւմուտք միւսն դէպի արեւելեան հիւսիս. առաջին է կիւրնոյ բնակչութիւնը, որուն մէջ կը տեսնուի Քոյր մը, որ հակառակ կուրծքին սպառնացող սուրին վիրաւորուած ծերունույ մը յետին շունչը կը յանձնէ երկնից պահապան հրեշտակի պէս. 5) անդին ուրիշ մը թեւերէն, թիկունքէն վիրաւորուած, վիզն իսկ կտրուելու վրայ՝ կ'ողորի չարաշուք հսկայի մը դէմ, որ կուգէ յափը՝ տակել անոր ձեռքէն երկչոտ անարեւած աղջնակ մը, կը պարտուի անճոռնի չարագործը, կազատի աղջիկը քրոջ վրտանգովը ու արեամբ: 1) Երկրորդ կարաւանին մէջ, որ եւ դոկիայէն կուգայ, 2) աւաճ, կը տեսնուին դեռատի Քոյրեր, որ ջրհորներու մէջ կը պարտկեն գիրենք մահու վրտանգով՝ անպատկառ աչքերու առջիւէն, երիցագոյնները լեռանց վրայ ուժատուառ ինկած հողինին կ'աւանդեն, երբ եղնիկի արագութեամբ կը տեսնուի մէկ մը, դիակներու մէջէն, լեռներու սարերու վրայէն որ կը փազէ կը վարգէ, կը թռչի կարծես մինչեւ որ կը հասնի մազապուրնախ Բերիա և անկից մեզ՝ ստոյգ լուրերը բերելու այս ամէն անցուդարձին: Ո՛վ դուք որ տեսաք լիկանքի և տանջանոց անհեղ մանրամասնութիւնները, որ մահու ճամբէն մահու հետ ճամբորդեցիք, որ դիակներու վրայէն քալիցիք ամէն ուր որ գացիք, ո՛վ խոտովանող վկաներ, ըսէ՛ք հոս իմ տեղս, ո՛վ ո՛վ լուսւ ալնայիս արհաւիրս... կոյսդ Իսրայիլի:

Անշուշտ անլուր, աննախընթաց է ամբողջ եղածն. բայց կանանց և մանաւանդ ձեր դասակարգի կրածն ծայրա-

4) Մալաթիոյ մայրապետներէն՝ տարագրուած Շուշան, պահուածներէն մին Յակինդա եւ միւսը աղջկութեան անամբ Ռոգ՝ (վարդ) կը կոչուի:

5) Ք. Յուդիսա Թաքեան կերկեան Հանի Աղա ծիրանն առած է ծուկի վրայ եւ կը արտաբերէ զայն մինչ ընդունած վերի հետեւանգով սասիկ արիւն կը հոսէ եւ նոգի կուտայ:

1) Ք. Ակիւլինէ Ծոցիկեան այսպէս կ'ազատէ օր. . . :

2) Տես նախաբան:

յեղօրէն վեր է և զգլխից: Այրերու կարեւորութիւն տըր-
ուեցաւ՝ անոնցմէ շատ մեռցնելով, սոսկալի մահուամբ,
խժեփօրէն այո՛, բայց շուտ վերջ տրուեցաւ այգալէս տա-
ռապանքի: Կանանց սակայն կարեւորութիւն տրուեցաւ
պահելով զիրենք, երկարելով մահերին և այդ շատ դիւրաւ
բացատրելի է: Ա՛խ, քանինք լեռներու հրաւէր տուին
վրանին փսփօտելու, փլշելու. զաւակ ունեցողներ երնէ՛կ տը-
ուին չունեցողներուն, վա՛ր տուին իրենց... վա՛յ.. յղեաց
եւ սքընտաց (մտ. իգ. 19 Միկ. Ժգ. 17. յի. իա. 23): Զա-
ւակ չունեցողներն ալ ջուր իսկ տուող չունեցան, չունեցան
լացող մը վրանին, կոյսեր՝ ալ աւելի դառնահալած մեքե-
նայութեանց նշաւակ եղան և հարկ եղաւ որ զաւակներ
փոխ տառուին ունեցողներէն և գրկերնին առած այգալէս՝
երկար ամիսներու ճամբորդութեան մէջ յողմալաստակ հե-
ւային՝ արեւակէզ, բոկ ոտքերնին արիւնտտելով խճաքարե-
լու վրայ, լերանց ցցուն կողքերէն վեր, փշոտ մացառներու
մէջէն, անապատի կիզիչ աւազի վրայէն: Այս պայմաններու
մէջ ըսէ՛ք. «ո՛վ ո՛ր լուաւ ակնպիսի առհաւիրս... կոյսդ
Խորալի»:

Եւ այս է որ աւելցուց կուսակրօնութեան փառքն ու
արդիւնքը. վասնզի քանի որ ազգաշինչ թշնամեաց կողմա-
նէ վտանգաւոր տեսնուեցաւ կուսանց գործը և դերը, ըսել
է թէ կուսակրօնութիւնը պէտք է ազգի մը համար, ինչպէս
ցարեւին այն մասը որ հաց ըլլալու սահմանուած է: Ո՛վ սո-
տուածանուէր կոյսեր, որ ազգի ապագան կը սնուցանէք
դաստիարակութեամբ, որ ձեր կեանքը կ'որժէ, շատ տու-
լի իրաւունք ունիք մայր ըսուելու՝ քան ստընտու մայրեր,
և ասոր համար Մայրապետ կը կոչուիք արժանապէս: Եթէ
մայրեր իրենց արեան լուսաբոյն մասը կը ջամբեն զաւակ-
նուն, դուք ձեր հողին, միտքն ու սիրտը, կեանքերնիդ
ամբողջ կըղերղուկ սաներնուդ հողուն, կեանքին մէջ:
Կուսակրօնութեան այս դրուատիքն է որ կ'ընէ Ս. Հօրի-
սիմեանց շարականնիս երբ կ'ըսէ. ծնան կուսանք ազգս...
բազումս ի գիրկս որբուրեան աղօթից:

Այդ ազգածին, ազգասնունդ, ազգաշէն փառքը կու-

սակրօնութեան փայլեցուցին ձեր նահատակ բնկերներն,
Ագնէսներու, Թեկղինքու, Հօրիսիմեանց և Գայեանեանց
հրաշալի շարքը չվթայելով, շարքը՝ զոր սողմոսերգուն նա-
խերգած է իրբեւ ոսկեհուռ վերջաւոր գերազանց կուսին,
Անարատ Թագուհուն կուսանայ. «ամենայն փառք դստե-
րազաւորի ի ներքոյ, ի վերջաւորն ոսկեհուռս զարգարեալ
եւ պսնունեալ, դարձին քաղաւորի կուսանք զնեք նորա»:
Յառա՛յ, յառա՛յ, ձեր բառայեղ ճամբէն... թէ արիւնոտիք՝
վարդ կը բուսնի չուրջերնիդ, թէ խալտառակէք բունաւոր-
ներ՝ Շուշան կը սփռէք չորս կողմերնիդ, ... և ձեզմէ խը-
րախուստած ինչ վարդեր չեն վառվոխր վկայարար, բոսո-
րաբոյն. ինչ շուշաններ չեն բուրեր կաթնաթոյր ու մա-
քուր... Յառա՛յ, յառա՛յ. մեր երկրին մէջ շատ կան բլուր-
ներ ու ձորեր վարդի, շուշանի անուամբ, վարդաբլուր,
վարդաթիւ, շուշանաշէն... Ո՛վ ծաղկունք այդ տխուր վայ-
րերու, որ մեր սիրելեաց վկայական արեամբ երանգուած էք
խայդի խայդ... փայլայեցէք անուշ դեփուռի օրորովն մեր
վկայից պաշտելի ոսկորներն, մինչեւ ժպտիք կրկին վերա-
դարձին հայրենաշէն կոյս խումբերուն:

Ծաղկանց մէջ նկատելով գիրքան՝ մեռեալ ոսկորներն,
ո՛չ երբեք սփայէս պատկերացած կը դանեմ մարդուս կեան-
քը՝ նման վայրի ծաղիկի, ո՛րքան այս առթիւ: Մեր չըջուն
շուշաններն ու վարդերն, վտարանգի բնագաւառէ, վայրի
ծաղկանց կերպարանք առին և հազիւ փթթած, դեռաւոր
ու անթարչամ հնձուկան, խամբեցան, չորցան... «Մա-
րդոց որպէս խաւոյ եմ աւուրք իւր, որպէս ծաղիկ վայրի այն-
պէս ծաղիկ. զնչ ի նմա նողմ եւ ոչ է եւ ոչ եւս երեւի
սեղի նորա» (Մով. ճք. 15): Այգալէս ըլլալով հանդերձ ոչ
երբեք՝ անհատներու մահն այնքան բարձր կարեւորութիւն
և նշանակութիւն ունեցեր էր: Եթէ այդ իրաւ է ամէն հա-
յու համար, ձեզ համար եւս աւելի իրաւ է, որովհետեւ
դուք սոսկական անհատէ վեր բան մ'էք. ուրիշներ իրենց
զաւակաց. սիրելեաց, իրենց անձին վրայ մեռան, դուք ազ-
գին, ձեր պտուռոյն, ձեր ուխտին, ձեր հաւատքին վրայ
մեռաք:

Եւ արդէն հաւատքի, կրօնքի մօտէն ծառայութեան նուիրուած է կուսակրօնութիւնն, որ հաւատարմութիւն, հաւատք բախէ է Աստուծոյ: Ասոր համար հաւատքի ախոյեան եղած են միշտ կոյս հոգիներ, ու հաւատքի տարածման յարմար գործիքներ՝ Աստուծոյ ձեռքը: Այս պատճառաւ բարուք ապականած մարդիկ չեն ուշանար՝ հաւատքին ա կ'ուրանան: Հաւատքը մտքի միամտութիւն, կուսութիւն ըսել է, ինչպէս կուսութիւնը սրտի, կամքի հաւատքն է: Թշնամիք ալ բարուց ապականութեամբ կը փորձէին հաւատքը ուրացութիւն, և հաւատքի ուրացութեամբ նպատակ ունէին մաքրութեան դաւաճանել: Ու այդ առթիւ ինչ դիւցազնութիւններ չենք տեսներ հոն գործադրուած այս կրկնակի հաւատքն ալ անվթար պահելու համար: Կարծէք թէ Ս. Հովհաննիսեանց և Վարդանանց մեծ պայքարի օրերն էին վերադարձած, հաւատք ու պատիւ միանգամայն վրտանգուած էին: Տիկնայք փափկասունք, պարկեշտ հարսունք, ագնիւ օրիորդք, չքնաղ կուսանք կաղման են նրմանը այն բանակին, որ Լուսաւորչի օրովն փութացուց վերածնունդի, փրկութեւն օրն, սր Վարդանանց օրով՝ նոյն իսկ պարտութենէ վերջ մղեց յաւեո հաւատարմութեան պայքարը մինչեւ որ ատրուչանները փրան, կրակի պաշտամունքը մարեցաւ մոգերը հեռացան և Հայաստան վերստացաւ իր հաւատքն և անով ինքնորենութիւնն: Այսպէս փրկութեան օրը Հովհաննիսեանք պատրաստեցին՝ Լուսաւորչի լրացուց, Վարդանանց յաղթանակն Վարդան ու ընկերք պատրաստեցին և Տիկնայք և կուսանք լրացուցին: Ո՛վ անցքեր, ո՛վ դարեր ինչպէս իրարու կը հանդիպէր, զիրար կ'ամբողջացնէր տալով մեր պատմութեան ազգային միօրինակութիւնն: Ո՛վ պատմութիւն, որուն համար ըսած է Պողոս Առաքեան. «սնեհսուրեան լրման ժամանակաց» (Յփեա. 5, 10), ինչպէս Աստուածադիր կարգադրութեամբ կուգաս վերյուշելու մեր անցեալը, ազգային կեանքի պայքարը, ծնունդն ու վերածնունդը. օ՛ն չուտ լրացիր, ժամանակն եկած է, արեան տուգանքն ի սպառ վճարուեցաւ, ամէն դասակարգ մասնակցեցաւ անոր, կը բաւէ:

Արեամբ քաւութիւնն հարկ մը եղած է, կարծէք, պատմութեան մէջ. թողլով գերբնական տեսութիւնը, և մնալով պատմութեան ընթացքին արեան զոհն է որ ազգերու վերականգնումն ստացիր է, դնած է: Այսպէս մեր ալ երկիրն. ինչպէս երբեմն եղած է գեօլ մը արեան, ըլլալու էր անոր պէս հայրենիք արեան: Եւ արեան այդ զոհողութեան մէջ հարկ էր որ այս անգամ ալ կանանց կուսանաց դասակարգը իր բաժանորդագիրը վճարէր՝ նոյնպէս դիւցազնական նոյնպէս հռչակաւոր եղանակաւ: Անմեղներու արեան կոյսերու արիւնն ալ խառնուելու էր, որովհետեւ ինչպէս Աստուած Իսրայէլացիներէ պահանջած օրինական զոհերու ընտրելագործն նկատած էր մաքուր, անարատ գառնուկներունը, նոյնպէս մեր ազգային զոհողութեանց մէջ պահանջեց կարծես որ կուսական արիւնն ալ թափուի, այդ արեան անուշահոտութիւնէն հրապուրուած կ'իջնէ բարեհաճն Աստուած այցելելու ազգ մը, զոր կանգնիլ կ'ուզէ: «Ասուած իջեր ի Հայաստան Հայոց արիւնն հոտոցել» 1) ա՛յլեւս պատճառ չունինք երկմտելու թէ պիտի ազատի ազգ ու բնագաւառ: «Իարձեալ պիտի ծննեմ դեգ եւ պիտի ծնուիս, կոյսդ իսրայէլի, դարձեալ պիտի առնուս քու քմեղեկ... դարձեալ պիտի ճկեմ Սամարիոյ յեռան վրայ քու այգիներդ, պիտի ճկեմ ճկեմ ու պիտի օրհնուիմ, վասն զի հասած է օրն հրաւերի, կոչումի, ... Օ՛ն ուրեմ ելեմ երբանք ի Սիովն մեր տիրոջ. Ասուծոյ քով» արի՛ք ելցուք Սիովն առ Տէր Ասուած մեր» (Սղմ. շա 5. 6):

* *

Այո՛ կոչուք ի օրն եկած է, և հարկ է որ մենք ելենք դիմենք առ Աստուած. մեր հաւատքի գործն ու դիմումն ալ այս է. վասն զի պէտք է ամէն պատահար Աստուծոյ ծառայեցնել, Աստուծոյ ստորադասել: Բրիտանեան, կաթողիկէ դաստիարակութիւնն է որ մէջտեղէն վերցնել փորձեցին թշնամիք, դուք զայն պիտի վերսկսիք. կրօնաւորութիւնն է որ հալածուեցաւ, դուք զայն պիտի փայլեցունէք. հաւատքի հաւատարմութիւնն է որ տապալել ուղղուեցաւ, դուք ա՛լ աւելի հաւատարմութիւն պիտի հիմնէք զայն:

Միքի մոռացի՞... կոյս լանջագեղ կամար իւր (եր. ք. 32). այդ կամարը վարդարանն է, երեք ուխտերու նշանաբան. զոր կը կրէք իբրեւ դօտի և որով ըստ Աւետարանին պնդած մէջքերնիդ՝ միշտ կաղժ ու պատրաստ էք քալելու Տիրոջ ճամբէն: Յաւա՛յ, յաւա՛յ, ձեր Քոյրերու արեան ճայնը հըրաւէր կը կարգայ վերաշինելու քանդուածը, վերսկսելու իրափանտածը: Յաւա՛յ, յաւա՛յ, բողոք՝ կը կարգայ ձեզ զաստիարակութիւնը և դուք զայն ա՛յլ աւելի ժիր ու հիմնեալ ծրագրի վրայ ժամանակի պահանջներուն համաձայն պիտի վերակազմէք: Յաւա՛յ, յաւա՛յ, հաւատքն ալ իր պահանջը ունի, և դուք Աստուծոյ հաւատարիմ ազախներ՝ պիտի ցուցնէք թէ ինչպէս ընկերնիդ մահու չափ պահեցին զայն, դուք մահու չափ պատրաստ էք զայն տարածելու, դրուատելու, գործադրելու: Յաւա՛յ, յաւա՛յ. շատ սուր կը հնչէ ականջիս Դո՞ժ ու կոչը ձեր սանուհիներու, որոնց եղած գրկանքը, նախատինքն ու տանջանքը կը ոչա՛հանջէ ցիր ցան բեկորներու հաւաքումը, պատասպարումն ու խնամքը: Անո՛ւշ հոգիներ, մերձավար ծագիլներ, դուք պէտք ունիք սքեմի հովանոցակին անսպասի հարաւաշունչ խորշակին ու լիտի տուփանքներու դժողաշունչ բոցերու դէմ՝ դուք պէտք ունիք ժայրագործ հսկողութեան ու առաջնորդութեան մոլորիչներու հրապուրանքի և դաւերուն գէմ. պէտք ունիք սփսիանքի, պէտք ունիք քաջայերութեան, ազէտի վճատութենէն վերջ, պէտք ունիք բարոյացման ձեր ուժէ վեր լլկանքներու ճնշումէն վերջ: Զպիտի ուշանայ և պիտի տեսնէք ձեր հրեշտակները ձեր մօտ, որովհետեւ ա՛նոնք ուխտած են և այսօր՝ նահատակ ընկերներուն արեամբ ստորագրած են իրենց կոչումի և ուխտերուն:

Եւ հիմայ ձեզ կոչ կ'ընեմ, նահատակ Քոյրեր. նոր Հրեփփմանք, որոնց չիբիմներն իսկ անձանթ մնացած ըլլալով, հոս այլաբանած ենք պարզ մահաբէմով մը, որ տակաւ մահու, սգոյ բեմ չէ, այլ կոթող մը ձեր անմեղութեան քողարկուած սպիտակ պատառաւ՝ չուշաններու չրջանակի, մէջ գետեղուած: Այդ՝ ձեր կեանքի դրու ազին չուրջ՝ տեսէ՛ք երկնքէն խուռներում եկած մատաղատի հոգիներ, որոնք՝ զաւառներու մէջ ջարդ ու բուրդ եղած արիւնակից ազգակից աղլկանց տեղ՝ համախմբուած են պտուտ ելու հաւար Զեր յիշատակի: Օ՛ն անդր, բողոք մ'է որ կը թռչի առ ձեզ ամենուն սրտէն, այդ բողոքը գրուած է ձեր արեամբ,

ներկայացուցէ՛ք ուրեմն արդարութեան միակ Հեղինակին, Աստուծոյ առջեւ ու փութացուցէ՛ք վերջնական օրը, յորում կարենանք գալ արձակ համարձակ ու ժողվելու ձեր սակրտիքը, և անոնց չուրջ համախմբելու մնացորդ հոգիներն, վտարանդի և վերջ տալու ազգի մը հոգեվարքին: Մարդկային արդարութիւն չէ որ այդ պիտի ընէ, անիկայ կրնայ այնքան դանդաղիլ որ ձեր արեան հետքն իսկ չի գտնուի, և չի լսուի անոր անեղ զոյգքն. որ բողոքն սակայն լսուած է երկնքէն և կը մնայ հոն մշտաբարբառ:

Այդ արիւնն է որ այսօր իբրեւ գինի «անուշ աւար կուսից» (Զաֆ. ք. 17), կուգանք խառնելու անմահ արեան անարատ Գառնի և այդպէս արդարութիւն կը պահանջենք, վճռական, վերջնական արդարութիւն: Վասնզի կը հաւատանք վտահարար որ երկինք միայն առեան է այդ արդարութեան և անգամ մը որ նա վճռէ, մարդիկ չեն կրնար խափանել: Ընդհակառակն եթէ երկինք չուզէ՝ մարդոց խոստումներն ալ կը ստեն, ճիգերնին ալ կը վրիպին:

Պօղոս Առաքելոյն այս օրուան բնիկերցումն լաւ կը զուգագիտի այս խորհրդածութեան, «Եթէ իցէ թիւ որդւոյն Իսրայելի իբրեւ զաւագ ծովու, սակաւ ինչ մնացորդ մնացին», նախական բազմութիւնը կ'անջքանայ թէ՛ Աստուծ չուզէ պահել, աւագի պէս ան համար ալ ըլլայ ժողովուրդ մը, ազգ մը, աւագի պէս ալ կը ցրուի թէ՛ Աստուծ զայն չի ժողվէ, չի գանգէ, չի կանգնէ. «Եթէ ոչ Տեառն գորութեանց բողիպ եր մեզ զաւակ իբրեւ զԱղոս լինեալ եւ Գոմորոյ նմանեալ»: Իսկ եթէ Աստուծ ուզեր է, որոշեր է վերապաշտել ապրեցնել ազգ մը՝ երկար բարակ բանակցութեանց ու վհաժողութեան պէտք չունի, բաւ մը կը բաւէ, բաւ մը զօր Պօղոս Առաքեալ կ'անուանէ բան հակիրճ, արդարութեան պէս հատու, վճռական բան. զի բան մի հակիրճ եւ համառօտ արդարութեամբ, զբան հակիրճ արասցէ Տէր ի վերայ երկրի, և այդ բանն, այդ բառը, այդ նշանախորհրդ հարկ է որ գործադրեն մարդիկ անմիջապէս, աւանց այլայլելու: (Հռոմ. ք. 27-29):

Այս հաւատքով, ձեր արեան բողոքով այդ բանն հակիրճ լսելու յուսով կուգանք հոգեհանգիստ մաղթելու ձեր հոգեւոյ, յոյս մշտնջենաւոր ձեր անմահացած կեանքին. Ամէն:

կ. ՊՈԼԻՍ 1919

ՅՈՎ. ԱՆՆԵՍԻՍ ԵՊՍ. ՆԱԶԼԵԱՆ

Վիճակաւոր Տրապիզոնի

4588

ՏՊԱՐԱՆ
“ԱՐՁԱԳԱՆԳ”
ԲԵՐԱ, ՊԱՅՐԱՄ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 7

Տպարանս կը տպագրուին ամէն լիզուէ, եւ խիստ նաօա-
կաւոր կերպով գիւհ, հանդէս, օտարաբերք, ամապերք, հաւ-
սեմական եւ նօսնախօսութեան երաւիքներ, ազատագրա-
կան եւ վաճառականական ամէն տեսակ գործեր խիստ դիւրա-
մասշէլի գիններով:

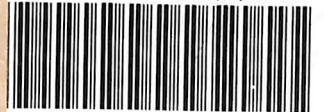
Մի անգամ այցելութիւն բաւական է համոզուելու համար:

0000754

120 13

ԳԻՆ՝ 10 Ղ.ՐՇ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0000754

